

ALKMAAR.

4.

SLUIZEN.

Wijde in den dag.	Diepte algehele onder A.P.	Schutz lengte.	
f. Schutsluis te Purmerend. Deze sluis heeft twee openingen elk met 2 paar deuren die het Schermerboezemwater keeren.	15.70 el	6.88 el	65.26 el
Groote doorvaart	5.63 "	3.65 "	21.35 "
Kleine "			

GROOT NOORDHOLLANDSCH KANAAL.

Dit kanaal, in drie panden verdeeld, vereenigt het IJ met het Nieuwe Diep. Het eerste pand begint aan de Willemsluizen tegenover Amsterdam en loopt door de Volewijk en Waterland naar de schutsluis te Purmerend. Het tweede volgt van daar de ringloten van de Beemster, de Starnmeer, en de Schermer tot den Owal; gaat verder langs Alkmaar, Koedijk en Schoordam, door den polder de Zijpe naar de Zijperschutsluis. Het derde pand eindigt, aanvangende aan de laatste genoemde sluis, strekt zich langs de Oostzijde van het Koegras uit, tot de Koopvaardersschutsluis, gelegen aan het Nieuwe Diep. Van deze sluis voert een zijtak naar het maritieme etablissement Willemsoord.

Van de Willemsluizen tot de schutsluis te Purmerend.	Van de schutsluis te Purmerend tot de Zijperschutsluis	Van de Zijperschutsluis tot aan de Koopvaardersschutsluis	Zijtak van de Koopvaardersschutsluis tot de Doksluis
14968	51867	11600	1562
6.80	6.28	6.07	6.58
Het eerste pand ligt geneen met Waterland; kanaalpeil — 1.10.			
Het tweede pand met Schermerboezem; kanaalpeil — 0.58 tot A.P.			

Het tweede pand en de zijtak, in gevone omstandigheden geneen liggende met het tweede pand, kunnen door het sluiten van de Zijperschutsluis afgescheiden en opgezet worden tot de hoogte van gewoon volzee aan het Nieuwediep of + 0.21.

ZEEWERING.

Bestaande uit de volgende elk onder een afzonderlijk bestuur gestelde deelen:
De Katwouder zeedijk, strekkende van de aansluiting aan den Nieuwendam bij de Rietinkstrug tot aan het begin van den Zuidpolder zeedijk, bij de scheiding tusschen den Katwouder- en Zuidpolder.
De Zuidpolder zeedijk, strekkende van het zoo even genoemde beginpunt tot de schutsluis in de Edammerhaven.
De schutsluis te Edam.
De Zeevangs zeedijk en Zeevangs Kenkendijk, aansluitende aan de schutsluis te Edam en strekkende tot nabij de kerk van Etersheim.

De Schardam en Kenkendijk, strekkende van de zoo even genoemde aansluiting, tot 80 el noordwaarts van de Hornsluis te Lutjeschardam.

Deze zeekeringen behoren tot de vereeniging van den Noorder IJ en Zeedijk. Het toezigt van het bestuur dezer vereeniging strekt zich uit van de aansluiting van den Assenselkriver zeedijk aan den St. Aagtendijk tot het eind van den Schardam en Kenkendijk. De in deze dijken gelogene sluizen behoren niet tot de vereeniging.

POLDERS, ENZ.

Polders.
Op de kaart is de waterstaatkundige toestand getekend. De administratieve indeeling is boven de kaart omschreven.
Hoogheemraadschap van de uitwaterende sluizen in Kennemerland en Westfriesland.
Aan dit Hoogheemraadschap is opgedragen het bestuur over Schermerboezem. Het is opgericht door Keizer Karel 17 December 1544, bepaaldelijk om te zorgen dat de zeeuizen behoorlijk gesloten, en alleen tot uitwatering, niet tot inlating van zeevat water gebruikt worden. Dit bestuur strekt zich niet verder uit dan tot aan den Schoorlschen zeedijk, afgeschoon, door de doorsnijding van dezen dijk door het Groot Noordhollandsch kanaal, Schermerboezem aanzienlijk is uitgebreid.

Kavel Waterland.
Zie voor de polders, die tot dezen kavel behoren, de opgaven boven de kaart. De vereeniging dezer polders strekt zich niet verder uit dan tot gemeenschappelijke vertegenwoordiging in het Hoogheemraadschap van de Hondstossche en Dauwen tot Petten.

POLDERS DIE GEHEEL OF GEDEELTELIJK OP DE KAART VOORKOMEN.

Administratieve indeeling.

NOORDHOLLAND.
Noordholland.
Eilandspolder.
Beemster. (Bestaande uit de waterstaatkundige polders: Beemsterpolder, Avenbergpolder, Kruisoord, Middenpolder, Hooge Kilpolder, Lage Kilpolder.)
Beetskoogpolder.

Westerkoog. (Bestaande uit de waterstaatkundige polders: Groote Koogpolder, Kleine Koogpolder.)
Etersheimerbraakpolder.
Polder de Zeevang. (Besattende de waterstaatkundige polder: Zandbraakpolder.)
Hobvederkoogpolder.
Overweersche polder.
Kwadijkkoogpolder.
Polder Wormer Jisp en Nek.
Hazepolder.
Wijde Wormer.
Hoogheemraadschap Waterland. (Bestaande uit eenige waterstaatkundige polders, waaraan op de kaart voorkomen: Polder Purmerland, Zuidpolder en polder Varige staart.)

Purmer. (Bestaande uit drie waterstaatkundige polders, waarvan op de kaart voorkomen: Groote polder, Kleine polder.)
Zuidpolder. (Besattende de waterstaatkundige polder: Volendammeerpolder.)
Polder Katwoede. (Bestaande uit twee waterstaatkundige polders, waaraan op de kaart voorkomen: Katwoede Hoogdijk.)
BUITENPOLDERS.
Floriskoog.
Burgerwoud.
Oosterkoog.

TOELICHTING.

De polders op de kaart hebben de kleur van den boezem, waarop zij uitwateren, in verschillende tinten. Bij uitwatering op meer dan één boezem is de kleur dienovereenkomstig gestreept.
Polders, door een bias van donkerder tint omgeven, brengen het water niet registreeks op den boezem; maar eerst op een anderen polder, of op een gemeenschappelijke binnenboezem. De alzoo bij elkander behoorende polders hebben gelijke tint.
Hooge gronden, boezem- en vlietlanden zijn niet gekleurd.
Regtstreks op zee uitwaterende voorboezems van molens, hebben de kleur, die gelocht kan worden aan de zee en rivieren als algemeen boezem te zijn gegeven.
Voorboezems van molens, al zijn zij ook door een sluisje met vrachtdeur van den boezem gescheiden, zijn voorgesteld als tot dien boezem behoorende.
Molensluizen en inlaatduikers zijn niet in het rood aangewezen, uitgezonderd die in een zeezetting zijn gelegen.
Tot meer duidelijke aanwijzing van de boezemwateren zijn daarbij de benamingen in het rood gesteld.

VERKLARING DER TEEKENS.

- ♣ Schepdratwatermolen.
- ♠ Vijzelwatermolen.
- ♣ Teeken ter onderscheiding van seinmolens.
- ♣ Kleine watermolen.
- ♣ Sluizen die U.sl. en S.sl. tevens zijn, of die tot een ander doel dienen, zijn aangewezen door het eerste teeken en nader omschreven.
- ♣ Overtoom.
- ♣ Peilschaal.
- ♣ Peilmerksteen.
- ♣ Zomerpeil van polders
- ♣ Dijkshoogte.
- ♣ Kade hoogte.
- ♣ Straat-, grind-, schulpwegen, enz.
- ♣ Zeedijk met kunstmatige verdediging.

De grootte der polders is gegeven in Bunders, volgens meting op 'de kaart.
Getallen, met het teeken + of — er voor geplaatst, geven hoogten aan in ellen boven of beneden Amsterdamsch peil (A.P.)

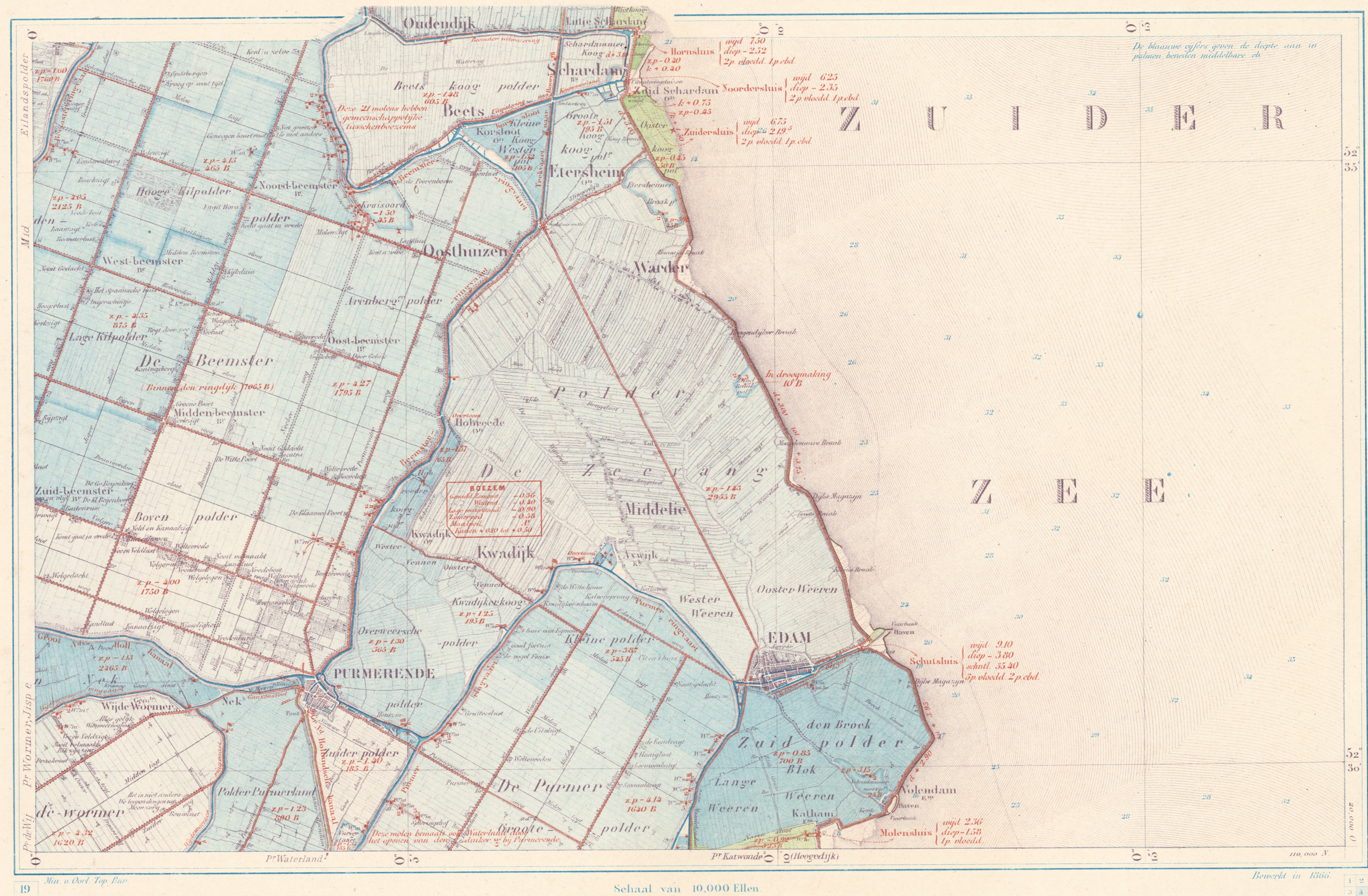
BOEZEMS.

Kleur van de registreeks op zee uitwaterende voorboezems en polders. (Veronderstelde kleur van de zee.)
Schermerboezem.
Oppervlakte van den boezem ongeveer 2000 B.
Oppervlakte der polders, die op dezen boezem uitwateren ongeveer 77500 B.
Bovendien ontvangt de boezem, in sommige omstandigheden het water van Raaksmatboezem.
De gemiddelde waterstand, over de tien jaren 1856 tot 1865, waargenomen te Alkmaar, was:
Zomerstand . . . . . — 0.56.
Winterstand . . . . . — 0.40.

Buitengewoon lage stand:
26 Junij 1865 — 0.90, waargenomen aan de Jakob Klaassenhuus.
De waterstanden worden waargenomen te Purmerend, Alkmaar, Jakob Klaassenhuus, Zijperschutsluis, Nieuwediep, en bij den bovenmolen van den Starnmeerpolder te Spijkerboor.
Het maalpeil is A.P.
Het zomerpeil is — 0.58.
De hoogte der kaden is in den regel + 0.10 tot + 0.50, doch voor eenige polders bedraagt die hoogte niet meer dan A.P. en reikt voor de Beemster tot + 1.75.
Tot waterlozing heeft Schermerboezem tien sluizen, te weten:
vijf op het IJ:

- de Nauwernasche schutsluis;
- de Duikersluis te Nauwerna;
- de Groote schutsluis te Zaanadam;
- de Kleine " " "
- de Duikersluis " " "
- en vijf op de Zuiderzee:
de Graeven- of Grafeljkheidsluis te Monnikendam;
- de Schutsluis te Edam;
- de Zuidersluis te Schardam;
- de Noordersluis " " "
- de Hornsluis te Lutjeschardam.

Tot lozing kunnen ook nog dienen vier sluizen in de haven van het Nieuwediep en de van Ewijksluis in de Anna-Paulownapolder.

Schaal van 10.000 Ellen

DROOGMAKERIEN EN BEDIJKINGEN.

De Beemster, sedert 1612 drooggemaakt, is na den Haarlemmermeerpolder de grootste der droogmakerijen. Hij is ontstaan uit de aloude stroom Bamestra, welke zich langzamerhand uitbreidde en in een meer veranderde. Door die uitbreiding vereenigde het zich met het Hausermeer en de Schar en nam voortdurend in grootte en diepte toe.
In het jaar 1570 werd het eerst van een plan tot droogmaking gesproken. In 1592 is daartoe octrooi aangeraagd, hooftelijk eerst in 1597 door de Staten van Holland en Westfriesland werd verleend. Aan dit octrooi is geen uitvoering gegeven. In 1607 werd door Dirck van Oss en anderen te 's Hage een maatschappij opgericht om de Beemster geheel of gedeeltelijk droog te maken, aan welke maatschappij ten name van Dirck van Oss c. s., door de Staten octrooi tot bedijking en droogmaking werd verleend 21 Mei 1607.
Aanvankelijk meende men de plus met 16 molens te kunnen uitmalen. Kort daarna werd dit getal met 10 verhoogd en deze 26 molens in 13 gangen verdeeld. Reeds in het eind van 1608 begonnen enkele molens te malen, en in het begin van 1609 waren allen gereed. In het eind van dit jaar zag men op enkele kellen na oever de grond boven komen, toen 23 Januarij 1610 de Waterlandse zeedijk bij Durgendam doorbrak, waardoor ook de ringdijk van de Beemster bezweek bij Neck en bij de Rijp, en de droogmakerij weder volstroomde.

De Staten verleenden 15 Februarij 1610 een ampliatie octrooi, ten einde de hernieuwde droogmaking te bevorderen. In 1611 waren reeds enkele gangen van molens 3 hoog gereed, en eindelijk was 19 Mei 1612 het water uitgemalen en had de verkaveling plaats te Purmerend 30 Julij van dat jaar.
Het aantal molens die in de verschillende jaren in werking waren bedroeg:

in 1608	21
" 1609	26
" 1610	30
" 1611	41
" 1612	43

Thans wordt de Beemster drooggehouden met 49 molens. Zij zijn verdeeld in 12 gangen waarvan de meesten 4 hoog, en 2 kilomolens.
De omringdijk is lang 3767 roeden, en 4 ellen en is gemiddeld hoog + 1.75.
Buiten den polder heeft deze droogmakerij, ten gevolge van benadeeling van bestaande toestanden voor de droogmaking, onderscheiden verken te onderhouden, waarvan de voornaamsten zijn: de Ursemmervaart van den Beemsterdijk tot den Schermerdijk nabij Ursem; de uitwatering langs den Oudendijk met de uitwateringsluis in den zeedijk te Lutjeschardam; de bruggen over deze uitwatering en de dijk langs de Beetskoog.

De Purmer is bedijkt en drooggemaakt krachtens octrooi, verleend door de Staten van Holland en Westfriesland van 10 Junij 1617 aan Burgemeesters en Regeerders van Edam en Monnikendam. De verkaveling had plaats op 12 Augustus 1622.

De Wijde Wormer. Aan de regering van Purmerend werd bij octrooi van 25 Maart 1624, door de Staten van Holland en Westfriesland vergunning verleend tot de droogmaking. In het begin van 1625 bezweek de ringdijk hetgeen aanblijding gaf, dat bij besluit van de Staten van 18 Maart 1625, nieuwe bepalingen aan het octrooi werden toegevoegd. In Augustus 1626 heeft de verkaveling plaats gehad.

De Etersheimerbraak is bedijkt en drooggemaakt krachtens octrooi der Staten van Holland en Westfriesland van 7 April 1631.

De Volendammeer, behoorende tot, en gelegen in den Zuidpolder, is bedijkt en drooggemaakt krachtens octrooi van 16 December 1631, verleend door de Staten van Holland en Westfriesland aan het bestuur van de stad Edam.

De Zandbraak wordt bedijkt en drooggemaakt, krachtens Koninklijk besluit van 25 Augustus 1855, n°. 60.

WATERSTANDEN AAN ZEE.

Buitengewoon hooge waterstand waargenomen te Schardam en Edam op 3 en 4 December 1863, + 2.40.	
Waterstanden te Hoorn, waargenomen over de jaren 1860—1865 waren:	
Gemiddelde vloed	0.02 — volzee.
" eb	0.34 — "
Buitengewoon hooge vloed van 20 en 21 December 1862 2.00 + "	
" lage eb " 2 Junij 1865 1.80 — "	
Volzee te Hoorn wordt gerekend met A.P. overeen te komen. De juistheid van deze onderstelling wordt onderzocht.	

VERWIJZING.
Uitvoerige opgaven omtrent het beheer der polders, enz. en in het algemeen omtrent waterstaatsaangelegenheden worden gevonden in het werk: De zeeveringen en waterschappen van Noordholland door Mr. G. de Vries, Az. Haarlem, Johannes Enschede en Zonen. 1864.

Bijzonderheden omtrent de droogmakerij de Beemster, vindt men in:
J. Bouman, Bedijking, opkomst en bloei van de Beemster. Purmerend, J. Schuitemaker. 1857.